

ma-partija Ivane iz 4.d – koliko u tim slučajevima možemo govoriti o nužnosti informacija izvan okova?

Wark odlično naglašava opasnost koja proizlazi iz novih tipova ekonomskih odnosa koji su zasnovani na intelektualnom vlasništvu. Zatvaranje kreativnog rada u komodificirane oblike dostupne samo onima koji imaju pristup ili dovoljno financija da bi si priuštili isti taj pristup, zastrašujuća je, i ne samo da nam se približava, nego u takvom svijetu živimo.

Jaka Primorac

Mira Čudina-Obradović, Josip Obradović

PSIHOLOGIJA BRAKA I OBITELJI

Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2006.

Brak i obitelj za mnoge su središnje društvene institucije. I hrvatski su ih građani visoko postavili na ljestvici vrijednosti. Više od 80 posto brak smatra važnim i ne drži ga zastarjelom društvenom institucijom. Domaća znanstvena produkcija čini se razmjerno mala u odnosu na značenje što ga obitelji i braku pridaju sami građani, ali i na promjene koje doživljava obitelj i obiteljski odnosi u suvremenom društvu. Knjiga *Psihologija braka i obitelji* bračnoga i znanstveničkoga para Čudina Obradović pridonosi obogaćivanju domaće literature o problematici braka i obitelji.

Ova opsežna knjiga rezultat je višegodišnjeg rada i na 615 stranica obrađuje ponajprije psihološke aspekte braka i obitelji. Autori su se međutim potrudili uvrstiti i perspektive drugih disciplina: sociologije, demografije i kulturne antropologije. Stoga će ovaj udžbenik naći svoje mjesto u literaturi ne samo studenata psihologije, nego i onih sa studija sociologije, socijalnoga rada, pedagogije i drugih srodnih disciplina. Zasiurno će za njim posegnuti i profesionalci različitih profila koji u središtu svog rada imaju upravo obitelj i bračne odnose.

Opsežnu i složenu problematiku bračnih i obiteljskih odnosa autori su podijelili u sedamnaest većih poglavlja koji donose uvide u ljubav između muškarca i žene, razvoj predbračnih partnerskih odnosa, intimne bračne procese, bračnu kvalitetu, obitelj i rad, rađanje djece u obitelji, roditeljstvo, utjecaj obitelji na razvoj djece, utjecaj roditelja na socijalno-emocionalni razvoj i motivaciju djeteta, utjecaj obitelji na razvoj mišljenja i školsku uspješnost djeteta, međunaraštajne odnose, međunaraštajne odnose u razdoblju odrastanja i odlaska djece, međunaraštajne odnose roditelja i odrasle djece, nasilje u obitelji i nasilje u braku, oblike nebračnoga obiteljskog nasilja, bračnu nestabilnost, utjecaj razvoda braka roditelja na djecu.

Struktura teksta slijedi udžbenički predložak: veća poglavlja su podijeljena na manja potpoglavlja u kojima autori osim određenja pojedine kategorije donose prikaz različitih teorijskih perspektiva i pristupa problemu, nudeći ponekad ovisno o tematici poglavlja, multikulturalne usporedbe, primjere iz prakse, grafičke modela odnosa, statističke podatke i rezultate istraživanja objavljenih uglavnom u američkim i britanskim časopisima. Autori nam podastiru rezultate domaćih istraživanja kako bi se stekao uvid u procese koje prate mijene hrvatske obitelji ujedno pružajući čitateljima usporedbu sa zapadnjačkim kretanjima unutar obitelji. Na kraju svakoga poglavlja nalazi se opsežna bibliografija uglavnom na engleskom jeziku što je dobro polazište zainteresiranim studentima za daljnji istraživački rad, a indeks na kraju knjige olakšat će traganje za pojedinim pojmovima.

Pisanje ovako opsežnoga udžbenika nesumnjivo je mukotrpan i dugotrajan posao. Kako navode autori u predgovoru, negdje se mora stati i podvući crtu. Iz obilja materijala nije im bilo lako donijeti odluku o odabiru. Što uvrstiti, a što ne, odlučili su rukovodeći se ponajprije onime što se odnosi na hrvatsku obitelj, što su općeprihvaćena načela i norme i naposljetku željeli su prikazati usporedbe među kulturama i društvima. Kako kažu, namjerno su izostavili metode istraživanja obitelji, računajući na udžbenike metodologije u kojima se može podrobnije proučiti različite tehnike i metode istraživanja.

Knjiga je pregled znanstvenih spoznaja o braku i obitelji, svojevrsna slagalica za koju je,

ističu autori, trebalo hrabrosti u odabiru bitnoga i komentarima onoga što nije potkrijepljeno podacima iz istraživanja. Uzimajući u obzir autorske dvojbe i znanstvena opredjeljenja, pa i uredničke zahtjeve u pogledu opsega teksta, osvrnut ćemo se na samo nekoliko pojedinosti iz knjige.

Teško je razumjeti kako to da se uz neprijeporan znanstveni interes koji posljednjih desetljeća narasta o pitanjima spolnih i rodnih identiteta u ovom udžbeniku prešućuje postojanje homoseksualnih brakova i obitelji, suočavanja roditelja sa homoseksualnošću djece, utjecajima istospolne orijentacije na djecu i niz drugih tema vezanih uz postojanje osoba **LGBTIQ** – (lezbijke, gej muškarci, biseksualne, transrodne, interseksualne i Queer) orijentacije i obiteljskoga i bračnoga života. Teško je povjerovati da istraživanja i tekstova o tome nema, barem u inozemnim publikacijama, jer su upravo časopisi i djela koji su obilno citirani objavlivali istraživanja o toj problematici.

U poglavlju “Nasilje u obitelji i nasilje u braku” primjetan je izostanak spominjanja riječi feminizam i njegova utjecaja na razmatranje problematike nasilja kao i nekih od ključnih autorica feminističke orijentacije koje su danas dio obvezne literature, kao što su to Andrea Dworkin, Cathrine McKinnon ili Liz Kelly. To začuđuje jer je gotovo pravilo da se u udžbenicima i raznovrsnim preglednim radovima feministički pristup pojavljuje uz bok drugima.

A upravo je feministička kritika donijela pomake u razmatranju kategorija poput moći, rodno uvjetovanoga nasilja, patrijarhata, patrijarhalnih obrazaca socijalizacije muškaraca i žena, potom redefiniranja pojmova zlostavljanja, napastovanja, silovanja kao najtežega oblika seksualnoga nasilja. Feminizam je utjecao na promjene u pristupu nasilju koje su danas postale dio civilizacijskoga razvitka i ugrađene su u međunarodno i domaće zakonodavstvo.

Šteta je što su autori propustili zabilježiti postojanje *Deklaracije o eliminaciji nasilja protiv žena* Ujedinjenih naroda iz 1993. godine u kojoj se između ostaloga definira nasilje. Taj međunarodni dokument, kao i hrvatski *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji* iz 2003. godine, zacijelo je od iznimnoga značenja i za znanstveno razmatranje nasilja u obitelji. Kad je

riječ o najtežim oblicima seksualnoga nasilja u braku, autori se drže danas zastarjele podjele i definicija pa razlučuju spolnu prinudu, silovanje i spolno zlostavljanje. S druge pak strane Svjetska zdravstvena organizacija, primjerice 2002. godine, definirala je seksualno nasilje kao “*bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarenja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počiniti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze. Karakterizira ga upotreba sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i/ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba*”.

Autori pak silovanjem smatraju “spolni čin na koji je žena prisiljena tjelesnim nasiljem” (495). I u zakonodavstvu je napušteno usko, stereotipom obilježeno, razumijevanje toga kaznenog djela pa tako hrvatski Kazneni zakonik nasuprot tomu kao silovanje definira svaki čin koji se, osim korištenja fizičkom silom, koristi i *prijetnjama* u odnosu na život i tijelo te osim prisilnoga spolnog snošaja prepoznaje kao silovanje i s njime izjednačene spolne radnje.

Možda je autorska odluka da rijetko daju vlastite komentare presudila i nespominjanju *Deklaracije o pravima djeteta* koju su Ujedinjeni narodi donijeli 1959. godine i *Konvencije o pravima djeteta* iz 1989. godine, ili o postojanju Pravobranitelja za djecu koji u Hrvatskoj djeluje od 2003. godine.

Psihologija braka i obitelji korektno je napisan udžbenik koji će zadovoljiti pristaše “objektivne” znanosti. Onima pak koji je dovođe u pitanje pružit će mogućnosti za kritičke analize i nove perspektive.

Željka Jelavić